

FÖRETAL.

Förevarande arbete har utgivits på uppdrag av Helsingfors universitets konsistorium för att i sin mån hugfästa minnet av vårt universitets flyttning till Helsingfors och återöppnande därstädes den 1 oktober 1828. Då beslutet om arbetets utgivning fattades först på senhösten 1927, var det otänkbart att få arbetet i sin helhet färdigt till minnesdagen, som därför fick skåda endast dess förra hälft.

Arbetet utgör på sätt och vis en fortsättning till Åbo akademis för åren 1640–1828 av Vilh. Lagus »å nyo upprättade» matrikel, sedan den ursprungliga förstörts vid Åbo stads brand 1827. Det verk Lagus offentliggjorde i Svenska Litteratursällskapets skriftserie (tomerna XI, 1–7), innehåller emellertid även början, 1817–28, av den ännu bevarade, till år 1865 sig sträckande matrikel, varav nu föreliggande arbete omfattar endast en del, tiden 1828–1852. Denna tidsperiod sammanfaller i det stora hela med den, under vilken 1828 års statuter voro gällande, och slutar då 1852 års statuter trädde i kraft. Därmed upphävdes studentnationerna, och fakulteterna blevo de enda bestämmande faktorerna vid indelningen av studenterna. I själva matrikelns historia utgör året 1852 också eljes en vändpunkt, såtillvida som dittills universitetsrektorerna var och en i sin tur infört de nyssblivna studenternas namn, medan från år 1853 dessa själva egenhändigt skrivit in sig; från sistnämnda år är matrikeln även uppställd på ett olika sätt mot förut samt avfattad på svenska.

En mer ingående redogörelse för originalmatrikeln kan vara på sin plats.

Matrikeln omfattar, såsom sagt, tiden 1817–1865, med vilket sistnämnda år matrikeln avslutas; en ny upprättas från och med 1866. Den börjar med Otto Vilhelm Mohell (se Lagus studentmatrikel II s. 582), inskriven 12.11.1817. Den sista som, 14.7.1828, inskrevs i Åbo var Gustaf Adolf Sederqvist (Lagus II, s. 711).

Under den tid detta arbete omfattar tjänstgjorde sju rektorer:

Daniel Myreen 28.8.1828–12.6.1829. Under hans tid är antecknat, att 64 ynglingar inskrivits. En av dem, Mårten Degerman (20.10.1828), är upptagen redan av Lagus (II s. 706), okänt av vad skäl. En annan, Jonas Gustaf Mollin (12.2.1829), var redan tidigare inskriven vid universitetet (25.6.1819). Antalet nyinskrivna under Myreens tid är därför rätteligen 63.

Gustaf Gabriel Hällström 12.6.1829–22.6.1832. Antalet nyinskrivna 393. På grund av kolerafarsoten inskrevos höstterminen 1831 endast 6 ynglingar.

Erik Gabriel Melartin 22.6.1832–20.12.1833. Antalet nyinskrivna uppgivet till 177, men bör vara 176, enär en, Alexander Salomon Jansson (22.11.1832), redan tidigare blivit inskriven (9.10.1830). I följd av Melartins kallelse, mitt under läsåret, till ärkebiskopsstolen i Åbo har matrikeln från början av höstterminen 1833 förts av F. W. Pipping, vilket helt säkert varit densamma till fördel.

Fredrik Wilhelm Pipping 20.12.1833–26.6.1839. Inskrivna 566 ynglingar.

Nils Abraham Ursin 27.6.1839–21.6.1845. Inskrivna 559 ynglingar. Under Ursins tid har de inskrivnas numrering, som skedde för varje rektor särskilt, börjat vålla bekymmer. År 1841 (23.6) äro tvänne inskrivna på samma nummer (182). Då detta observerades, överhoppades, enligt anteckning i matrikeln, en nummer (320) 6.12.1842, men minnet räckte icke längre till än att ännu samma dag en dubbel nummer (324) uppstod. Den 9 dec. s. å. överhoppades igen en nummer (333), likaså 26.10.1843 (405), medan 16.6.1845 förekommer en dubbel nummer (542). Efterträdaren W. G. Lagus har, av skadan vis, upphört med den farliga konsten att numrera, vilken kunde ha lett både till Scylla och Charybdis. Men Lagus' efterträdare G. Rein har tilltrott sig förmågan därtill, dock visligen endast i små satser, så att numrorna tagas a novo vid det årliga ombytet av filosofiska fakultetens dekanus! Icke förty bära synliga spår av ändrade numror vittne om mödan.

Wilhelm Gabriel Lagus 21.6.1845–22.6.1848; 386 alumner inskrevos.

Gabriel Rein 28.6.1848–slutet av 1852; för denna tid uppges antalet nyinskrivna riktigt nog till 438, enär en (13.3.1851), som saknar nummer, medräknats i summan.

Inalles blevo under den period detta arbete omfattar, 1828 (20.10)–1852, inskrivna 2 581 studenter. De fördela sig på de skilda kalenderåren på följande sätt:

1828 25 *)	1837 89	1845 85
1829 118	1838 97	1846 115
1830 165	1839 113	1847 114
1831 51	1840 93	1848 121
1832 155	1841 107	1849 103
1833 118	1842 111	1850 92
1834 119	1843 83	1851 132
1835 110	1844 89	1852 105
1836 71		

*) Inräknat de tidigare under året i Åbo inskrivna utgjorde hela antalet nyinskrivna för 1828 — 135.

Medeltalet under åren 1829–1852 inskrivna studenter utgör för år 106,5.

Upplysningsvis bör nämnas, att de inskrivna i förevarande arbete upptagits kronologiskt, ehuru ordningen för inskrivning i matrikeln i flere fall, särskilt under Reins rektorat, avviker från tidsföljden för studentexamen.

Matrikeln är förd av de skilda rektorerna efter något olika system och med mycket olika precision. I sistnämnda avseende överträffas de alla av Pipping, vilken synes varit den enda av dem, som haft intresse för arbetet och uppfattning om dess uppgift. Han har t. o. m. i rätt stor utsträckning infört senare tillkomna uppgifter om avlagda examina o. dyl. Även Hällström och Lagus synas haft sinne för ordentlighet, vilket knappast kan sägas hava varit fallet med Melartin, Ursin och Rein. Utom den inskrivnes namn, födelseort (med täta luckor) och födelsedag, upptogs i början faderns stånd samt det läroverk, varifrån alumnen kom (ej privat information). Under Hällströms rektorat (1831) tillkom faderns namn (ganska sporadiskt i början), från Pipping även den privata »informatorn»**). Ursin började nämna även moderns namn, dock med många luckor. Dessa fortforo tills Rein slutligen fr. o. m. 13.2.1851 h. o. h. lämnade bort modern. Detta var visst orsaken till att matrikeln efter omställningen 1853 icke vidare har rum för modern — ett förhållande som är regel ännu i dag som är.

***) Tidigare kunde ynglingen vinna inträde vid universitetet försedd med mogenhetsbevis av vilken filosofiemagister som helst. Dylik »information» var en ingalunda föraktad inkomstkälla; den som »bakat» mest studenter synes varit N. A. Gyldén.

*

Matrikeln fördes på latin ända till år 1853. Utgivaren har i sitt arbete, som ingalunda är ett avtryck, utan en bearbetning av matrikeln, begagnat sig av nu gällande rättstavning. Därvid har han dock gjort ett undantag för de inskrivnas initialer, då det syntes honom vara av en viss vikt, att dessa bevarades för identifiering av sigill o. dyl. Han har emellertid under arbetets fortgång, men alltför sent för att ändring skulle kunnat företagas, kommit till medvetenhet av att detta mål dock blev rätt illusoriskt, då personerna själva ganska allmänt under sin levnad ändrat sin rättskrivning (särskilt ägde övergång från C till K rum i stor utsträckning).

Planen för arbetet har varit att upptaga, utom naturligtvis namnet, födelseort och födelsedag, föräldrarnas namn och stånd (faderns s e n a s t e ställning), varifrån vittnesbördet

härstammat, avdelning, examina, levnadsyrke, sist innehavda tjänst, dödsort och dödsdag; för dem, som icke avlagt examen, även första inträdet i tjänst. Vid ombyte av levnadsbana har åter upptagits årtalen för början och slutet av denna. I vissa fall ha i detta avseende undantag skett, för vilka motivering torde vara överflödig. Någon hade kanske önskat, att fullständiga tjänstebefordringar skulle upptagits. Sådant har utgivaren icke ansett nödvändigt för arbetets uppgift; hänsyn till kostnaderna och bristen på tid ha icke ens gjort detta möjligt. Detsamma kan med ännu större skäl anföras i fråga om vidlyftigare genealogiska notiser rörande de behandlades familjer, som en och annan måhända väntat finna. Dylika uppgifter kan man begära, då ett enhetligt material behandlas. Men något sammanhållande konstitutivt element, gemensamt yrke o. dyl., har ju icke förefunnits mellan dessa studenter. Därtill är den avlagda studentexamen alltför betydelselös.

Följande bör noga observeras.

Namn, födelseort och födelsedag äro angivna i enlighet med matrikeln. Ofta återkommande, nödvändiga rättelser och fullständiganden till den originala matrikeln äro satta inom []. De tillsatser, särskilt i fråga om födelseort, vilka äro satta inom (), äro av utgivaren, som därvid icke avsett fullständighet. Däremot ha de ännu talrikare oriktigheterna och bristfälligheterna i matrikelns uppgifter av sekundär art, t. ex. om föräldrar, den till universitet dimitterande, m. m., ändrats och fullständigats utan angivande av matrikelns lydelse. Att originalmatrikeln knappast någonsin upptager data, som hänföra sig till tiden efter avgång från universitetet, ja ganska sällan ens uppgifter om avlagda examina, må framhållas.

Utgivaren har gjort sig all möda med att få riktiga uppgifter för födelse- och dödsdata samt födelse- och dödsort, med tillhjälp av vilka man lätt skall kunna komma en person genealogiskt på spåren.

Beträffande examina bör upplysas, att »Teol.ex.» är använt för att beteckna de intyganden av Teologiska fakultetens professorer, som behövdes för dimission från universitetet till domkapitlen, men vilka icke bildade någon examen; verklig dimissionsexamen kom till först 1847. »Kam.ex.» (kameralexamen), vilken benämning tidigare oftast användes, betecknar den s. k. större kameralexamen.

*

Såsom källor äro främst att nämna arkivalier: de i Universitetets arkiv befintliga inskrivningshandlingarna, vilka kollationerats med matrikeln; registraturen; logislistorna; fakultetsmatriklarna, av vilka endast juridiska fakultetens varit till nämnvärd nytta; till någon liten del fakultetsprotokollen. De i universitetsbiblioteket förvarade avdelningsmatriklarna, av mycket växlande värde, hava genomgåts. Av övriga matriklar hava anlitats Medicinalstyrelsens, Tullstyrelsens, Överstyrelsens för allmänna byggnaderna, Länsstyrelsens i Åbo, Åbo hovrätts auskultantmatrikel m. fl. För lantmätare har icke använts det nyss färdigblivna, men icke offentliggjorda matrikelarbetet, men väl Lantmäteristyrelsens matriklar jämte andra handlingar i dess arkiv. Civilstatens änke- och pupillkassas arkiv har givit goda uppgifter. I Åbo och Helsingfors stadsarkiv ha bouppteckningar anlitats, och upplysningar ur dylika ha även erhållits från några domsagors arkiv.

Från flertalet av landets församlingar ha ur kyrkoböckerna uppgifter inbegärts och beredvilligt givits. Kyrkarkiven i Helsingfors och Åbo har utgivaren själv anlitat, det senare under de största svårigheter, då den behandlade perioden influerats av det svalg i Åbo församlingars registerlösa kommunionböcker, som bildas av stadens omreglering efter branden 1827, och vilken avgrund dessa församlingar synas göra sig angelägna om att till stort men för rättsvården och forskningen bevara.

På Statsarkivet ha använts Winterska och Wilskmanska samlingarna, mantalslängder, samlingen av tjänsteförteckningar samt sist men icke sämst biskop O. I. Collianders

Genealogiska Samfundet tillhöriga, tyvärr otryckta manuskript till finska kyrkans herdaminne under 1800-talet, vilket mycket underlättat utgivarens möda.

Av litterära källor må här nämnas — utom vanliga genealogiska och biografiska sammilverk — studentkataloger, promotionskrifter, statskalendrar och i rätt stor utsträckning tidningar ävensom bland specialarbeten: A. Jörgensens matrikel över Nyländska avdelningen 1640–1868, skolmatriklar av A. Bergholm (Borgå), L. L. Laurén (Vasa), E. Suolahti (Tavastehus), G. Cygnæus (Åbo — den bästa), K. G. Leinbergs och M. Akianders arbeten om skolstaten, Collianders Suomen kirkon paimenmuisto I–II, Akianders bägge herdaminnen för Viborgs-Borgå och för Ingermanlands stift, H. R. Pauckers estländska herdaminne, Carpelan-Tudeers arbete om Universitets lärare och tjänstemän, G. A. Spåres och A. Bergholms biografiska arbeten om Senatens tjänstemän, H. J. Boströms arbeten om Vasa hovrätt, om borgmästarna i Finlands städer på 1800-talet (Geneal. Samf:s skrifter I) och om Vasa hovrätts auskultanter 1776–1876 (samma samfunds årsskrift V), K. F. J. Schaumans och A. W. Westerlunds »Finlands jurister», G. Johnssons Suomen piirilääkärit 1749–1827 (Gen. Samf. Skrifter VI), C. Nummelins Finska forststaten m. fl.

Till alla de enskilda personer, som på anhållan stått mig bi med uppgifter, ber jag få avlägga min varma tacksägelse. Bland dem är det mig en kär plikt att nämna prof. A. R. Cederberg, vilken med stort tillmötesgående lämnat mig notiser från Estland, samt prof. Karl Hedman och doktor C. G. Bremer, som givit mig meddelanden från resp. Vasa och Bjärnä. Fröken Lotten Dahlström har varit mig behjälplig med forskningar i Åbo stads- och kyrkoarkiv. Mycken tack är jag även skyldig de otaliga kyrkoherdar, som besvärats med efterforskningar i kyrkböckerna. Särskilt riktar sig min tack till prosten K. Helenius i Raumo och kyrkoherden i Viborgs svenska församling K. G. E. Mosander, vilken vänligen haft all möda ospard vid insamlandet av behövliga uppgifter från kyrkarkiven i staden.

Helsingfors 17 februari 1930.

Tor Carpelan